

Milan Chytrý, Jiří Vicherek: LESNÍ VEGETACE NÁRODNÍHO PARKU PODYJÍ/THAYATAL DIE WALDVEGETATION DES NATIONALPARKS. Academia, Praha 1995, 166 stran, 21 čb. ilustrací (mapky, grafy, fotografie), vložená bar. mapa.

Národní park Podýjí patří k nejmladším v České republice, ale pro relativní zachovalost jeho přírody, paradoxně zotavené desítkami letivým vlivem „železných opon“, je bezesporu středoevropským unikátem. Lze proto jen vřele uvítat zpracování a vydání (s podporou MZP ČR) vědeckého přehledu lesní vegetace tohoto převážně lesnatého velkoplošného chráněného území.

Po stručném přehledu studovaného území (vymezení, geomorfologické, geologické, pedologické, fyto geografické poměry a klima a přehledu metodiky následující vlastní práce. Je jím syntaxonomický přehled 23 asociací zpracovaný podle klasické metody curyško-montpeliérské fytoecologické školy. Každá asociace je popsána, udáno je i její širší geografické rozšíření, v příloze jsou uvedeny tabulky provedených fytoecologických snímků. Stručná kapitola je věnována i společným přírodním nelením vegetace, text uzavírá srovnání lesních společenstev z hlediska jejich vztahů k hlavním faktorům prostředí a zastoupení druhů různé fyto geografické příslušnosti a různých životních forem.

Autori pozoruhodně, časově a pracovně nepochybně náročnou práci využili výsledků své studie k sestavení mapy potenciální přirozené vegetace národního parku, a to ve velmi podrobném měřítku 1:25 000. Spolu s popisem společenstev, jejich struktury a dynamiky předstává tento materiál nedocenitelný podklad pro činnost Správy Národního parku. I když aplikační podněty formou doporučených zásahů řízení péče (managementu) v práci přímo rozpracovány nejsou, mohou být z těchto nezbytných vědeckých podkladů kvalitně odvozeny.

Nejzávažnějším rysem této práce je však její přeshraniční celistvost: autori zpracovali i dolnorakouské území, přiléhající k českému národnímu parku, vytvářející s ním jednotný krajinný a biogeografický celek a uvažované k vyhlášení za případný příští rakouský národní park. Zde mezinárodní význam studie výrazně podtrhuje její dvojjazyčné podání: je vytištěna v češtině i v němčině v plném znění (ve dvojslopcové sazbe vždy jeden sloupec česky, vedlejší německy). Je zde třeba ocenit pečlivou přípravu německého textu, který je po jazykové stránce i odbornou terminologií prakticky bezvadný.

V případě Národního parku Podýjí jako bilaterálního chráněného přeshraničního území je situace poněkud odlišná od ostatních podobných parků při bývalé „železné oponě“. Průkopníky a iniciátory jsme tu totiž spíše my než naši sousedé, u kterých se práce na přípravě partnerského chráněného území opožďují. Doufáme, že studie o lesní vegetaci Podýjí se stane důležitým impulsem k dalšímu pokroku.

Jan Čeřovský

VÝNATKY ZE ZAHRAJNÍ LITERATURY

James B. Grace, David Tilman [eds.]: PERSPECTIVES ON PLANT COMPETITION. (Perspektivy ve studiu konkurence rostlin.) Academic Press, Inc., Harcourt Brace Jovanovich (Publishers), San Diego 1990, 484 str.

Konkurenci mezi rostlinami pravděpodobně objevili první farmáři za neolitického zemědělství. Někteří z prvních vědeckých šetření konkurence můžeme najít v pracích de Crescentiise (1305) a De Candolla (1820). Staří botanici a vegetační ekoloové považovali mezidruhovou konkurenci za integrální součást přírody. Praktiky v zemědělství a lesnictví se dlouho pokoušely minimalizovat působení nežádoucích rostlin. Jedno z prvních exkluzivních pojednání otlisk v r. 1929 Clements a jeho spolupa-

K sadám diapozitivů doprovázených texty — Listnáče I, Listnáče II, Houby, Tropický deštný les, Hmyz a drobní živočichové žijící u vody a ve vodě, Hmyz a drobní živočichové žijící v lese.

Záměr firmy Diatext (Moravská Třebová) přiblížit dětem základních škol, popř. studentům středních škol pomocí barevných diapozitivů něco z druhového bohatství rostlin a živočichů, a to v úzké návaznosti ke způsobu jejich života, je bezpochyby cenný. Všechny jmenované sady však mají společné závažné nedostatky: nízkou technickou kvalitou (nízká ostrost a hloubka ostroty, přesvětlení, ostré stíny, nevhodná kompozice či velikost objektu aj.), nejednotné prezentované jednotlivé druhy (zejména u dřevin), nejednoznačné určité objekty (larvy i dospělci), chybně určené druhy (např. namísto motýlice obecné je na snímku samec motýlice lesklé, místo šidla modrého samice motýlice lesklé, místo vázky ploské vázka černořitná, nejde o větveňku obecnou ale čičorečkovou), neurčené druhy (orchideje, stromy, hmyz), obsahové nedostatky snímky (3 zábery výpravy v tropech), nehledě na „tiskařské šotky“ (má být *Brentbis aglaia* nikoli *algaita*, r. *Acilius* ne *Acilius*, rozpětí chrostika nikoli 44 cm nýbrž mm apod.).

Snad zvláště nepovedené jsou diapozitivы hmyzu. Většina druhů je totiž fotografována tak, jak byl objekt vytažen ze smrtičky, se zkroucenými končetinami a tykadly, v nepřírodné poloze, popř. špatně preparovaný s identifikovatelným entomologickým špendlíkem. Navíc živočichy nelze fotografovat bez znalosti jejich biologie. (Lze snad připustit jednotný neutrální podklad, ale např. fotografovat různé druhy na tomtéž listu, na kterém stále leží i utržená noha jiného jedince je snad už přece jen nepřipustné.) Po shlédnutí těchto diapozitivů by např. děti mohly hledat zvířátky na listech, ačkoli je pro ně typický pohyb po zemi atp.

Za zmínku stojí i skutečnost, že u souborů diapozitivů není uveden žádný z autorů snímků ani žádný recenzent, jenž ručí za správnost určení i příslušných textů, což by bylo u pomůcky, která se může dostat do řady škol v celé republice, více než vhodné. Uveden je pouze autor textů PaedDr. Jiří Troneček, který patrně tvořil průvodní slovo jen podle seznamu diapozitivů.

Nechceme zde pokračovat ve výčtu zjištěných závad, ani připomínat, kolik výborných odborníků a fotografů přírody máme, ale věříme, že si už žádný pedagog, který si naši informaci přečte, neobjedná jen na základě písemné informace, jak jsme to bohužel učinili my, tuto ani žádnou jinou učební pomůcku. Že si zkrátka už žádného „zajíce v pytli“ bez záruky nepořídí. A že se snad učitelé i žáci dočkají kvalitnějších materiálů. Nebo je snad přání vyučovat s pomocí kvalitních, odborných, estetických i eticky připravených pomůcek příliš velké?

Jana Dobroruková

covníci. Tato práce obsahuje podrobný popis časného vývinu rostlinné konkurence a zároveň bohatství empirické informace. Podobně jako ve většině vědeckých oblastí i literatura zabývající se konkurencí dramaticky v posledních desetiletích narostla.

Tento svazek obsahuje tři hlavní části: (1) Perspektivy ve studiu determinantů konkurenční úspěšnosti, (2) Role konkurence ve struktuře společenstva a (3) Vliv býložravců, parazitů a symbiontů na konkurenční úspěšnost.

Jon Lowett Doust, Lesley Lowett Doust [eds.]: PLANT REPRODUCTIVE ECOLOGY. PATTERNS AND STRATEGIES. (Reprodukční ekologie rostlin. Vzorce a strategie.) Oxford University Press, New York, Oxford 1990, 344 str.

Vzrušující nová syntéza zaujímá místo v literatuře o evoluční biologii. Botanika, a zvláště rostlinná ekologie, je znovu přezkoušována ve světle teorie odvozené ze sociobiologie živočichů. Větší komunikace mezi ekologií, jež studují rostliny, a těmi, jež studují živočichy, vede k určitému sdílení a přejí-

Překlad úspěšného anglického originálu Bad Genes or Bad Luck vydaného v r. 1991. Obsahuje shrnutí a zamýšlení z té oblasti paleontologie, v níž D. M. Raup úspěšně vědecky pracuje a která se zabývá příčinami vymírání druhů jakožto nezbytné součásti evoluce. Předpokládají se některé znalosti středoškolské biologie, ale obsahem i formou zpracování je kniha určena širšímu okruhu zájemců.

Podtitul Je Darwinova teorie o přežívání nejkvalitnějších druhů jediným vysvětlením vývoje života na Zemi? sice naznačuje možnost, že se čtenář stane svědkem polemiky autora s Darwinovou teorií, ale ve skutečnosti se seznámí s velice výčným a zajímavým zpracováním tématu, které Darwin ve své době ještě nemohl tušit, ale které s jeho teorií přirozeného výběru těsně souvisí. Kniha je aktuálním pohledem na stav zkoumání v jedné z oblastí vědního oboru, jenž od doby jeho zakladatele Darwinu po dnešek prolíná mnoha biologickými disciplínami. V tomto ohledu se český čtenář dozví nejenom mnoho důležitého, ale v české odborné literatuře i mnoho nového.

Obsah knihy tvoří dvanáct kapitol. Z nich první čtyři obsahují základní myšlenky celé práce. Autor v nich předkládá čtenáři otázky (a odpovědi), zda je vymírání důležité a účelné, jaká je povaha vymírání, jak měřit vymírání, vysvětluje vztah mezi speciální a fyleticko transformací, problém s definicí jednoho ze základních biologických pojmů — druhu, jak je to s kvalitou fosilního záznamu a objasňuje, k jakým závěrům je možno dospět počítačovým modelováním vzniku a vývoje života na Zemi. Zbývající kapitoly prohlubují dříve vyslovené základní myšlenky o další pohledy na problematiku vymírání druhů během evoluce.

Text doplňuje seznam anglické literatury, členěný na odkazy podle jednotlivých kapitol; tato literatura je však českému čtenáři dosti obtížně dostupná. Proto je namístě doplněk české literatury připojený překladatelem A. Markošem. České písemnictví nebude v této oblasti samozřejmě asi nikdy tak bohaté jako anglické, nicméně nejen paleontolog by si nabídl o něco více kvalitních a obsahově souvisejících domácích pramenů a rozřídil by je podobně, jak učinil D. M. Raup s anglickou literaturou. Na závěr je připojen podrobný rejstřík. Šest českých jmen v rejstříku je spíše výsledkem překladatelské iniciativy než obrazem rozloženosti sil v této oblasti bádání ve světě i doma.

Publikace se velmi dobře čte nejenom pro přitažlivý námět a pro Raupovo poutavé vyprávění, ale také zásluhou velmi dobrého překladu, v němž použil českou terminologii. Překlad Raupovy knihy si zaslouží přízeň čtenářů z řad biologů a zájemců o biologii stejně jako její anglická předloha. Vzhledem k tomu, že je tato publikace pro středoškolská srozumitelná a též v seminářích gymnaziální biologie pokrývá některá témata, pro něž studenti dosud neměli kvalitní, souvisle zpracované a dostupný literární zdroj, měla by patrně být i vhodným přírůstkem školních knihoven gymnázií.

Josef Berger

mání konceptů a kontextů. V současné době například značný počet pracovníků užívá teorii sexuálního výběru k vysvětlení intersexuálních odlišností v některých rysech rostlin. Ty zahrnují květní znaky, jež mohou lákat opylovače a zahrnují také zvláštní uspořádání při alokaci zdrojů v květních částech.

Rostliny vykazují větší biologickou rozmanitost a zvláštnosti než nejlépe prostudované systémy živočišné. Jeden z důvodů rozdílu mezi rostlinami a živočichy je povaha rostlinné formy. Sexuální rostlin je difúzní a fundamentálně kvantitativní fenomén: rozmnožování rostlin se může odehrávat přes mnoho částí individua díky tvorbě mnoha oddělených květů a plodů. Lze činit analogii mezi chováním živočicha a morfologií rostliny: živočišné získávají evoluční výhodu pro větší část silou citlivé odpovědi v chování vůči prostředí, jsou schopni pohybu a úniku před okolnostmi, které mohou stresovat nebo jinak znevýhodňovat. Přisedlé rostliny posilují svou evoluční zdatnost hlavně přizpůsobením v architektuře a schopností opakujícího se růstu.

Úrytky přeložil Pavel Kovář